

01437-6. Pris: 300 Skr.

Denne bog om fremmaningen af „Øresunds-regionen“ som en transnational metropol er en slags præ-bro, post-moderne fundering over kommende efter-bro tilstande i Øresundsregionen. Jeg tillader mig at betegne bogen som postmoderne, selv om den ikke eksplicit identificerer sig med postmoderniteten. Bogen er nemlig et mere eller mindre skjult opgør med modernitetens apostler, der i årtier kan siges at have „fremmanet“ Øresundsregionen ud fra „rationelle“, „funktionelle“ og „videnskabelige“ argumentationer. Opgøret ligger ikke i en kritik, der udføres på modernismens videnskabelige præmisser. Forfatterne rejser således ikke spørgsmålet, om ny infrastruktur såsom en bro kan skabe en region. De flytter i stedet diskussionen til et helt andet diskursivt plan, hvor man ikke længere betragter infrastrukturens funktionalitet, men derimod menneskers symbolskabende aktivitet som det, der skaber regionen. Ifølge denne tankegang afhænger Øresundsregionens fremtidige eksistens ikke primært af den konkrete bro, men af drømmenes bro.

Bogen er resultat af et samarbejde, delfinansieret af EU's Regionale Udviklings-fonde, mellem forskere fra Etnologisk Institut ved Lunds Universitet og Institut for „Management, Politics, and Philosophy“ ved „Copenhagen Business School“ (CBS), som Handelshøjskolen hedder på nudansk. Den byder på morsom og provokerende læsning med righoldige kapitler med baggrund i alt lige fra Platons filosofi til det sidste nye i managementteori. Den kan derfor ikke opsummeres i en kort boganmeldelse. Som eksempler på bogens forskelligartede tilgange til emnet kunne man dog nævne Markus Idvalls spændende analyse af kortets betydning for regionsideen, Anders Linde-Laursens gennemgang af grænsens historiske betydning, som giver et værdifuldt perspektiv på nutidens debat, og Ole Fogh Kirkebys filosofiske analyse af Platons korabegrebs implikationer for nutidens regiondebat. Sidst-nævnte artikel er et meget originalt og nyttigt filosofisk indspil, men den ville have været endnu mere interessant, hvis forfatteren havde diskuteret relationen mellem Platons filosofiske korabegreb og det mere dagligdags old-græske korosbegreb, der har spillet en vigtig rolle (som korografi og koro-logi) i regionsdebatten helt op til vor tid. Orvar Löfgrens fine artikel om bevægelighedens

historie og dens betydning for fremmaningen af Øresunds-regionen er skrevet i en bevægelig prosa, der fuldt ud svarer til emnet. Men trods artiklens friske og frejdige stil virker den alligevel noget uddistanceret af den tid, der har bevæget sig, siden den blev skrevet, når man læser den, som jeg har gjort, i bevægelse på toget frem og tilbage over broen mellem arbejde og hjem på hver sin side af sundet. Broen og regionen er blevet til en selvfølgelig virkelighed i min dag-ligdag, og bogens fremmaning af Øresunds-regionen synes at høre et andet århundrede til – hvilket vel også er tilfældet rent bogstaveligt. Men bogen er dog stadig aktuell, fordi region-ens fremmaning er en proces, der fortsætter, i ny baner, også når vi kører midt på broen, omringet af regionens synlige usynlighed.

Kenneth R. Olwig
Sveriges Lantbruksuniversitet
Institutionen för landskapsplanering, Alnarp

Allan Pred: Even in Sweden. Racisms, Racialized Spaces and the Popular Geographical Imagination. Berkeley: University of California Press 2000. 338 sider. ISBN 0-520-22449-3. Pris £11.95.

Med bogen *Even in Sweden: Racisms, Racialized Spaces, and the Popular Geo-graphical Imagination* leverer geografen Allan Pred en engageret, provokerende og ind-sigtsfuld, men også en på nogle punkter over-dreven beskrivelse af den kulturelle racismes opblomstring i 1990'ernes Sverige. Bogens omdrejningspunkt er den kraftfulde skildring af, hvorledes den sociale og kulturelle ud-skilning af anderledes udseende indvandrere, flygtninge og disses efterkommere fra ikke-vestlige dele af verden nu også har fået fod-fæste i Sverige, *Even in Sweden*. Det land har ellers i svenskernes selvforståelse og blandt mange udenlandske intellektuelle (bl.a. Pred selv) fremstået som „verdens moralske sam-vittighed“ (s. 85), et socialt retfærdigt og soli-darisk samfund med en indtil for nylig liberal indvandrings- og flygtningepolitik. Denne har gjort Sverige til et langt mere multikulturelt, kulørt samfund end de øvrige nordiske lande, med 18 % af befolkningen opført som havende „udenlandsk baggrund“ i 1996. Dette ideali-serede billede af Sverige er imidlertid på det seneste begyndt at krakelere, idet den plud-selige og dramati-

ske økonomiske, sociale og politiske krise, der ramte Sverige i begyndelsen af 1990'erne, har ført til en stigende racialisering og social udstødelse af (med en særdeles uklar betegnelse) den „ikke-europæiske og muslimske befolkning“ (s. xv), som fx somaliere, vietnamesere, palæstinensere, chilenerne og kurdere.

Det i lange perioder nærmest enerådende svenske Socialdemokratis paroler om at skabe social lighed og integration af udlændinge står i grell kontrast til den virkelighed, der i stigende grad møder landets etniske minoriteter, nemlig „udtalt boligmæssig adskillelse, ekstrem diskrimination på arbejdsmarkedet, næsten total (de facto) social apartheid og hyppigt oplevet bureaukratisk paternalisme“ (s. xii). I disse krisetider bliver fremmede af den svenske majoritetsbefolkning, især den arbejdsløshedsramte underklasse, opfattet som en social og kulturel trussel, som rivaler i kampen om knappe ressourcer. Den sociale udstødelse er blevet godt hjulpet på vej af regeringens „Hele Sverige“-bosættelsesstrategi, hvor den bærende tanke (som man også kender fra Danmark) er at fremme integration gennem geografisk spredning af udlændinge og undgå ghettoagtige koncentrationer. I praksis har dette medført skabelsen af etniske enklaver i de svenske byers forstæder. Her fornægter Preds baggrund inden for geografien sig ikke, når han analyserer sig frem til, at den sociale marginalisering næsten automatisk suppleres af en rumlig/geografisk marginalisering. Her er tale om en stigmatiserende cyklus, som det er vanskeligt at bryde ud af, og som samtidig „legitimerer“ den svenske befolknings negative holdninger til udlændinge som roden til den sociale nedtur i det svenske samfund som helhed. Ikke mindst på arbejdsmarkedet, hvor antagelser om udlændingenes manglende kulturelle og sproglige kompetencer maskerer diskrimination af endda højt kvalificerede nytillkomne.

For læsere, der er bekendte med analyser af den fremvoksende kulturelle racisme – i større europæiske lande som Frankrig, England og Tyskland benævnt „den nye racisme“, „kulturel fundamentalisme“, eller hvilke andre betegnelser denne nationalromantiske, globaliseringsangste og fremmedskeptiske bølge går under – er der ikke de store teoretiske landvindinger at hente i Preds bog. I lighed med andre forskere i disse problematikker, som Balibar, Stolcke og Wieviorka og Gilroy, ser Pred fremvæksten af kulturel racisme som et led i en global transformationsproces, som

en „lokal manifestation af det nuværende hypermoderne øjeblik“ (s. 8-9), karakteriseret af økonomisk liberalisering, social fragmentering, velfærdsstatens demontering mv., der for mange mennesker producerer en følelse af usikkerhed, krise og magtesløshed, som så igen ofte bliver kanaliseret ud i form af modvilje over for „de fremmede“. Pred påpeger, at den kulturelle racisme bygger på „ontologisk magi“ (s. 62), hvor i bund og grund sociale konstruktioner af forskellighed bliver opfattet som naturlige og bestandige (og dermed uforænelige), mens det ganske overses, hvordan kultur altid er i en skabelsesproces, uadskillelig fra den sociale kontekst. Udlændingenes fra de kulturelle racisters perspektiv så problematiske „kultur“ er således ikke rå importeret fra oprindelseslandene, men i høj grad et produkt af mødet med i dette tilfælde det svenske samfund og oplevelsen af diskrimination og social udelukkelse.

Min væsentligste anke mod bogen er, at Pred overdriver den kulturelle racismes udbredelse i det svenske samfund, at han fremmaner xenofobiens spøgelse, selv når alternative fortolkningsmuligheder forefindes. Måske pga. sin professionelle baggrund maler Pred med en meget bred pensel, hvilket for så vidt er rart, fordi man som læser bliver taget med på en både historisk og geografisk tour de force-rundfart i det svenske samfunds krinkelkroge og får serveret en kaskade af eksempler på den kulturelle racismes indtog i det politiske etablissement, de statslige institutioner og i medierne. På disse makroniveauer er bogen yderst velfungerende og velresearchet; den inddrager et nærmest svimlende antal forskelligartede kilder. Problemet opstår, når Pred forsøger at forankre fremmedfrygten på det mere „folkelige“ plan. Forfatteren argumenterer for, at for de racialiserede befolkningsgrupper er racisme ikke blot en „abstrakt doktrin“ (s. 227), men også en konkret social praksis, hvilket er en vigtig indsigt. Derfor må Pred også argumentere for, at racisme ikke bare udøves af en lille minoritet af nynazister og skinheads (som de svenske medier har en tendens til at fokusere på og dermed demonisere), men støttes bredt i befolkningen (og ikke kun i konservative, landlige kommuner, som medierne på lignende vis demoniserer).

Efter endt læsning står det dog ikke lysende klart, at svenskerne generelt er gået hen og blevet kulturelle racister i løbet af de senere år. På trods af mange eksempler på konkrete ma-

nifestationer af diskrimination og vold, som den opleves af udlændingene selv, lider bogen under manglen på en selvstændig original empiri, der kunne belyse, hvorledes udlændinge og „svensk-svenskere“ interagerer med og opfatter hinanden over tid i et lokalmiljø. Taget i betragtning at Pred har beskæftiget sig med Sverige siden 1960, er det lidt af et mysterium, hvorfor han stort set ikke gør brug af sine egne feltundersøgelser. Det er netop, når Pred momentvis dykker ned i (andre forskeres) empiriske studier, at analysen for alvor bliver spændende, men det er samtidig her, man opdager, hvor komplekst et fænomen den kulturelle racisme er, og hvor forsimplet det er at kategorisere svenskerne som fremmedfjendtlige *en masse*. På samme måde som Pred beskylder svenskerne for at essentialisere udlændingenes „kultur“, kunne man klandre Pred selv for at levere et forsimplet billede af den svenske majoritetsbefolkning. Det er simpelthen svært at gøre sig klog på, hvorvidt de europæiske landes befolkninger er blevet mere eller mindre tolerante gennem årene. Når Pred fortolker det faktum, at ekspeditricerne i det mondæne Stockholms butikker ofte er udenlandsk udseende unge kvinder, som sandsynligvis blot et udtryk for et „ønske om at udvise tolerance“ (s. 163), så er det hårde odds at være oppe imod for svenskerne, og så bliver det for let for hans modstandere at affærdige ham som (endnu) en tendentiøs universitetsforsker (for ikke at sige „ekspert“!). Pred glemmer også at fortælle, at de kulturelle racister både findes blandt de indfødte majoritetsbefolkninger og blandt minoritetsgrupperne, og den ene gruppes fundamentalisme bærer ved til den andens fordomme i en art opskruet dialektisk proces.

Bogens stil er et kapitel for sig og ligger fjernt fra al anden akademisk litteratur, jeg har beskæftiget mig med. For at illustrere, at vi her beskæftiger os med et stærkt følelsesladet emne, et massivt samfundsmæssigt problem, er den gængse tørre, akademiske tone blevet udskiftet med en montage-agtig komposition, hvor Pred ikke viger tilbage fra at sætte sin argumentation op på vers, som endeløse rækker af retoriske spørgsmål, staccato-agtige opremsninger, sidelange sætninger og andre kreative skriveformer, hvilket tilsammen skaber en nærmest sufi-agtig atmosfære omkring læsningen. Man har på fornemmelsen, at Pred har skrevet teksten i én lang sprint, på en bølge af skuffelse over en pludselig erkendelse af, at det tolerante, humanistiske Sverige tilsyne-

dende ligger i ruiner. Indignationen og sympatien for de racialiserede grupper lyser ud af bogen, som Pred da også åbenhjertigt indrømmer har været smertefuld at skrive. Samtidig virker det kæmpemæssige noteapparat (en veritabel guldgrube af oplysninger) og den overvældende citatmosaik som en kontrast til selve teksten, der kræver en inciterende læserytme for ikke at blive slået i stykker. Tilmed er de generelt meget lange kapitler ikke forsynet med underoverskrifter, hvilket gør det svært at orientere sig i argumentationen. I længden bliver man som læser altså ganske udmattet af bogen, der med fordel kunne være skåret ned med 100 sider, uden at det ville have påvirket hverken dens saglighed eller budskab.

Hvordan så i fremtiden skabe lighed, retfærdighed og social integration for de udstødte udlændinge? Hvordan bekæmpe den kulturelle racisme? Det har Pred ingen bud på. Gennem udviklingen af et multikulturelt samfund med respekt for kulturel forskellighed? Nej. Multikulturalisme, skriver Pred, er i sig selv en afart af den kulturelle racisme, en kollektivistisk og statisk ideologi, der tjener til at essentialisere og fastfryse kulturelle forskelle og dermed fastholde minoriteterne i deres strukturelt underlegne position. Gennem positiv særbehandling og statslig regulering? Absolut nej. Centralisering er en del af problemet, topstyrede udviklingsprojekter går næsten altid galt, og i øvrigt er svensk social ingeniørkunst legendarisk for dens overvældende magtudøvelse. Gennem de frie markedskræfters råden? Nej, for Guds skyld, den neoliberale samfundsvisión har netop ført til den sociale ulighed og demontering af velfærdsstaten, der igen skaber grobund for majoritetsbefolkningens udskilning af de fremmede som syndebukke. Fra Preds perspektiv ser fremtiden altså mørk ud. Nok lidt for mørk.

Anders Stefansson
ph.d.-stipendiat
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

Joel M. Halphern & David A. Kideckel (eds.): *Neighbors at War. Anthropological Perspectives on Yugoslav Ethnicity, Culture, and History*. University Park: The Pennsylvania State University Press 2000. 477 sider. ISBN 0-271-01979-4. Pris: £69.95